

УДК 625.76:658.15

ДОГАДАЙЛО Я.В., канд. екон. наук,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ВИМІРЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглядається питання вимірювання економічної результативності діяльності підприємства. Основна мета дослідження полягає в удосконаленні методичних основ вимірювання економічної результативності шляхом забезпечення повносистемного її охоплення та формування основи для об'єктивного аналізу й оцінки економічної результативності. В роботі удосконалено інформаційну базу вимірювання економічної результативності підприємства, що являє собою поле економічної результативності, утворене за допомогою матричного методу на основі упорядкованих одинадцяти абсолютних показників, що характеризують основні напрями діяльності підприємства. Запропонована база забезпечує повносистемне охоплення економічної результативності, передає характер розвитку підприємства, відповідає сучасним вимогам стандартів бухгалтерського обліку і дозволяє здійснювати об'єктивний аналіз не тільки прибуткових, але і збиткових підприємств. На основі використання методу головних компонент, варимакс-обертання та інших статистичних методів дослідження уточнено інформаційну базу вимірювання критеріїв економічної результативності шляхом виділення в її полі блоків показників, що характеризуються спільністю змісту: прибутковості, продуктивності, економічності. Розгляд співвідношення темпів зміни вищенаведених блоків по відношенню один до одного дозволить визначати правильність і рівень виконання поставлених цілей з урахуванням характеру розвитку підприємства. Одержані результати досліджень можуть бути використані керівниками, які зацікавлені у забезпеченні економічної результативності роботи підприємства. Застосування запропонованих розробок забезпечить підприємства всебічною інформацією про хід виконання поставлених цілей, дозволить отримати детальне уявлення про характер як власного розвитку, так і конкурентів, та підвищить здатність своєчасно реагувати на критичні відхилення від визначених цілей. Все це є передумовами забезпечення успіху будь-якого підприємства в умовах ринку.

Ключові слова: результативність, економічна результативність, вимірювання, поле економічної результативності, підприємство.

ДОГАДАЙЛО Я.В., канд. екон. наук,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

ИЗМЕРЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. В статье рассматривается вопрос измерения экономической результативности деятельности предприятия. Основная цель исследования заключается в совершенствовании методических основ измерения экономической результативности пу-

тём обеспечения полносистемного ее охвата и формирования основы для объективного анализа и оценки экономической результативности. В работе усовершенствована информационная база измерения экономической результативности предприятия, которая представляет собой поле экономической результативности, образованное с помощью матричного метода на основе упорядоченных одиннадцати абсолютных показателей, характеризующих основные направления деятельности предприятия. Предложенная база обеспечивает полносистемный охват экономической результативности, передаёт характер развития предприятия, соответствует современным требованиям стандартов бухгалтерского учёта и позволяет осуществлять объективный анализ не только прибыльных, но и убыточных предприятий. На основе использования метода главных компонент, варимакс-вращения и других статистических методов исследования уточнена информационная база измерения критериев экономической результативности путём выделения в ее поле блоков показателей, характеризующихся общностью содержания: прибыльности, производительности, экономичности. Рассмотрение соотношения темпов изменения выделенных блоков по отношению друг к другу позволит определять правильность и уровень выполнения поставленных целей с учётом характера развития предприятия. Полученные результаты исследований могут быть использованы руководителями, которые заинтересованы в обеспечении экономической результативности работы предприятия. Применение предложенных разработок обеспечит предприятия всесторонней информацией о ходе выполнения поставленных целей, позволит получить детальное представление о характере как собственного развития, так и конкурентов, и повысит способность своевременно реагировать на критические отклонения от поставленных целей. Все это является предпосылками обеспечения успеха любого предприятия в условиях рынка.

Ключевые слова: результативность, экономическая результативность, измерение, поле экономической результативности, предприятие.

Ya. DOGADAYLO, Cand. Sc. (Econ.),
Kharkiv National Automobile and Highway University

MEASURING AN ENTERPRISE ECONOMIC PERFORMANCE

Abstract. The article is devoted to measuring economic performance of an enterprise. The main objective of the research is to improve the methodological foundations for the measurement of economic performance by ensuring its full-system coverage and providing a basis for objective analysis and evaluation of economic productivity. In this work the information base for measuring economic performance of an enterprise has been improved. It can be described as a field of economic performance formed by a matrix method based on ranking eleven absolute indicators, which specify the core activities of the enterprise. The suggested basis provides full-system coverage of the economic performance, describes characteristics of an enterprise development, meets modern demands of accounting standards and gives an opportunity to perform objective analysis not only of profitable enterprises, but also of loss-making ones. According to principal component analysis, varimax rotation and other statistical research methods the information base for measuring economic performance criteria has been specified by allocating the blocks of indicators in its field, which are characterized by the common content: profitability, productivity, efficiency. Considering the rates of change of the allocated blocks in relation to each other gives

an opportunity to determine the accuracy and the level of goal implementation taking into account the characteristics of enterprise development. The obtained results can be used by the leaders who are interested in improving economic performance of the enterprise. The application of the suggested developments can provide enterprises with comprehensive information on goal implementation, the detailed elucidation of their own characteristics of development as well as of those of competitors, and the ability to respond timely to critical deviations from the goals – all these factors are preconditions for success of any enterprise in the marketplace.

Key words: *performance, economic performance, measurement, field of economic performance, enterprise.*

Постановка проблеми. На сьогодні багато підприємств знаходяться у кризовому стані. В таких умовах керівникам підприємств необхідно вміти правильно визначати цілі підприємства та спрямовувати діяльність на безпосереднє їх досягнення з мінімально можливими витратами. Для цього необхідна повна інформація про результативність діяльності підприємства, яка є категорією, що відбиває успіх діяльності підприємства в умовах ринку. Завдання вимірювання, аналізу, оцінки результативності та прийняття коректив щодо її забезпечення є одночасно закінченням та початком циклу робіт, що забезпечують успіх підприємства в умовах ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вирішення завдань вимірювання, аналізу та оцінки результативності діяльності підприємств розглядаються в роботах деяких вітчизняних та багатьох зарубіжних вчених. Серед вітчизняних дослідників варто згадати Г.А. Жучкову [1], М.О. Кизима, А.А. Пилипенка, В.А. Зінченка [2], О.І. Олексюка [3], Н.В. Поліщук [4], С.Ф. Покропивного [5], О.М. Тищенко [6]. Серед зарубіжних вчених особливо слід відмітити К. Адамса, П. Робертса [7], О.П. Градова [8], Й. Дака, Б. Валлерспіра [9], П.Ф. Друкера [10], Р. Каплана, К. Нортонна [11], Г. Кокінза [12], Р. Лінча, К. Кросса [13], Л. Мейзела [13], М. Менкінса, Р. Стіла [11], Ф. Ніколса [13], Д. Парментера [14], Н.С. Пласкову [15], Х.К. Рамперсада [16], Т. Рейхмана [17], П. Роджерса, М. Бленко [11], Д.С. Синка [18], Д. Ексана [19] та ін.

Деякі вчені займалися результативністю функціонування сучасних економічних систем взагалі [4] або результативністю економічних процесів [1], інші – у своїх роботах [5, 8, 10, 18] розкривали загальні правила вимірювання результативності діяльності підприємства, обґрунтовували критерії оцінювання результативності або обов'язкові напрямки вимірювання результативності, але не пропо-

нували систему показників, що дозволила б всебічно виміряти результативність діяльності підприємства.

Більшість вчених незалежно або на підставі обраних критеріїв результативності розглядали певну модель результативності або систему показників, що пропонується для вимірювання результативності [2, 3, 6, 7, 9–17, 19, 20].

Крім того, дослідження існуючих систем показників вказують на те, що в останні роки більшість розробок передбачає обов'язкове використання як фінансових, так і нефінансових критеріїв, і в основному є продовженням або синтезуванням п'яти методичних підходів – збалансованої системи показників, системи AMBITE, TOPP-системи, системи ECOGRAI та системи ENAPS [21]. Таким чином, всі підходи до формування системи показників можна поділити на дві групи: системи показників, що вимірюють результативність діяльності підприємства, та системи показників, що спрямовані на вимірювання результативності процесів, які здійснюються на підприємстві [22]. До систем показників, що вимірюють результативність діяльності підприємства, відносяться: система показників Дюпона, система показників ZVEI, система показників RL, збалансована система показників, TOPP-система, BSC-модель Лоренца Мейсела, модель EP2M, система ECOGRAI, поле економічної результативності, система ECOGRAI/BSC тощо.

Результативність являє собою результат, який характеризує правильність та рівень досягнення поставлених цілей в результаті виконання необхідних дій з мінімально можливими витратами. Виходячи із сутності результативності, існуючі підходи до формування системи показників вимірювання результативності можна поділити на дві групи. Перша група – підходи до формування системи показників, які вирішують питання вимірювання результативності підприємства на стратегічному рівні. До неї належать: збалансована система показників (1992 рік), TOPP-система (1992 рік), BSC-модель Лоренца Мейсела (1993 рік), модель EP2M (1993 рік), система ECOGRAI (1990 рік, 2005 рік) та система ECOGRAI/BSC (2012 рік). Друга група – підходи до формування системи показників, які вирішують питання вимірювання результативності підприємства на тактичному та оперативному рівнях (системи показників, які вирішують питання вимірювання економічної результативності підприємства). До неї належать: система показників Дюпона (1919 рік),

система показників ZVEI (1969–2003 роки), система показників RL (1977–2001 роки) та поле економічної результативності (2005 рік). Економічна результативність (EP) являє собою економічний результат, який характеризує правильність та рівень досягнення поставлених цілей в результаті виконання необхідних дій з мінімально можливими витратами [6].

Проведені дослідження показали, що в сучасних умовах недостатньо уваги приділяється розробці системи показників вимірювання економічної результативності підприємства, що унеможливує забезпечення об'єктивного вимірювання результативності підприємства. Оскільки на практиці існує тісний взаємозв'язок між стратегічними та оперативними цілями, який носить фундаментальний характер, виникає потреба у виборі або розробці узгодженої зі стратегічними цілями системи показників вимірювання економічної результативності підприємства.

Обрана система повинна бути позбавлена притаманних у цілому системам показників недоліків:

- неповносистемність охоплення всіх якісних співвідношень між кількісними показниками, що відображають найважливіші результати, до яких прагне підприємство, і ресурси, витрати, необхідні для їх досягнення;

- різна спрямованість зміни показників;
- неспівмірність і несумірність показників, розрахованих у різних одиницях вимірювання.

Ретельний аналіз існуючих систем показників вимірювання EP підприємства показав, що всіх перелічених недоліків позбавлена система показників «поле економічної результативності». Остання передбачає їх формування на підставі використання матричного методу моделювання [6]. Але зазначена система показників, по-перше, не дозволяє об'єктивно аналізувати збиткові підприємства, яких за останні роки стало досить багато; по-друге, не відповідає сучасним стандартам бухгалтерського обліку України.

Невирішені складові загальної проблеми. Вчені пропонують велику кількість різновидів системи показників вимірювання результативності підприємства, але питанню визначення системи показників вимірювання EP в сучасних умовах приділяється недостатньо уваги, тому за допомогою останніх неможливо здійснити об'єктивне вимірювання EP функціонування як прибуткових, так і

збиткових підприємств з урахуванням сучасних вимог стандартів бухгалтерського обліку України.

Таким чином, виникає потреба у перегляді існуючої системи показників із точки зору врахування сучасних змін у стандартах бухгалтерського обліку України та необхідності вимірювання результативності не тільки прибуткових, але і збиткових підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є удосконалення методичних основ вимірювання економічної результативності шляхом забезпечення: по-перше, повносистемного її охоплення; по-друге, формування основи для об'єктивного вимірювання економічної результативності як прибуткових, так і збиткових організацій; по-третє, відповідності сучасним вимогам бухгалтерського обліку; по-четверте, можливості вимірювання всіх критеріїв економічної результативності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повносистемне охоплення складного явища дозволяє здійснити матричний метод моделювання, розроблений естонським вченим У.І. Мересте [23]. Вказаний метод полягає в побудові матриці вимірювання складного явища, зокрема ефективності [23], та визначенні його поля. Під полем економічної результативності розуміється замкнуте поле, елементами якого є відносні показники, що формуються шляхом співвідношення елементів рядка та стовпця матриці між собою – вони є інформаційною базою вимірювання ЕР.

Таким чином, поле ЕР складається з двох частин. Перша частина – це абсолютні показники фінансово-господарської діяльності, що замикають поле ЕР і тим самим визначають його зміст. При цьому вони самі по собі не належать до поля ЕР. Друга частина – це система всіляких взаємозв'язків між абсолютними показниками (відносні показники), що формує поле ЕР [6]. Тобто ЕР вимірюється не певною кількістю абсолютних показників, а станом всього поля ЕР – станом всіх можливих співвідношень між абсолютними показниками, що тим самим забезпечує повносистемність охоплення зв'язків кількісних параметрів.

Необхідно сформулювати таку систему показників, яка б забезпечила детальне вимірювання ЕР та відповідала певним вимогам: універсальності, широти, лаконічності, доступності, інформативності та теоретичної обґрунтованості [6].

Універсальність полягає в тому, що кількість показників у сис-

темі повинна бути достатньою для відображення всіх аспектів діяльності і простою для сприйняття. Широта – це необхідність всебічного охоплення системою показників всіх видів діяльності підприємства: виробництво, фінанси, персонал, маркетинг, інновації, постачання, керівництво. Лаконічність означає, що кількість показників у системі повинна бути оптимальною. У практиці господарювання найкраще зарекомендували себе моделі у вигляді матриці розміром від 10:10 до 15:15 [23]. Доступність полягає в тому, що необхідна інформація для формування показників обраної системи чи самі показники повинні бути зафіксовані у звітності та плановій документації. Інформативність означає, що кожний показник повинен нести максимальний обсяг інформації, тобто бути абсолютним, а не відносним. Істотність пояснюється тим, що показники повинні давати правильні відповіді на будь-яке питання про господарську діяльність підприємства. Теоретична обґрунтованість означає, що показники мають носити не лише оцінний характер, а й дозволяти менеджерам приймати ефективні управлінські рішення.

Першу частину існуючої інформаційної бази вимірювання ЕР формують одинадцять показників у такій послідовності: прибуток від виконаних робіт (П), валовий прибуток (ВП), обсяг будівельно-монтажних робіт у договірній ціні, виконаних власними силами (О), власний капітал (ВК), операційні витрати (С), вартість матеріалів (М), вартість основних виробничих фондів (ОВФ), вартість оборотних коштів (ОК), позиковий капітал (ПК), витрати на оплату праці (ВОП) та чисельність робітників (Ч) [6].

Аналіз існуючої інформаційної бази вимірювання ЕР показав, що вона на сьогодні вимагає удосконалення, оскільки не відповідає встановленим вимогам повною мірою. По-перше, не дозволяє об'єктивно аналізувати збиткові підприємства, яких в останні роки стало досить багато, що не відповідає вимогам універсальності та істотності. По-друге, не розглядає витрати підприємства за критерієм реагування на зміни в його обсязі діяльності, що унеможливорює здійснення СVP-аналізу одного з найефективніших методів розробки та реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання прибутку на підприємстві [24]. Це не відповідає вимозі теоретичної обґрунтованості. По-третє, показники «прибуток від виконаних робіт» та «валовий прибуток» за своєю економічною

сутністю повинні розраховуватися однаково, але в роботі [6] розраховуються по-різному, тобто некоректно надано назву показнику «прибуток від виконаних робіт», який за сутністю є фінансовим результатом від звичайної діяльності до оподаткування. Це свідчить про недостатню відповідність назв та порядку розрахунку деяких складових інформаційної бази сучасним стандартам бухгалтерського обліку, що суперечить вимозі доступності.

В роботі пропонується замінити термін «показник прибутку від виконаних робіт» на «показник кеш-флоу», що являє собою кошти, зароблені власними силами підприємства. Він розраховується як фінансовий результат від звичайної діяльності, збільшений на величину амортизації. Цей показник характеризує як фінансову силу підприємства, так і його платоспроможність. У зв'язку з цим щомісячне спостереження за ним дозволить контролювати вплив поточної виробничої діяльності на платоспроможність підприємства й аналізувати його збиткову діяльність. Це дозволить удосконалений системі показників відповідати вимозі універсальності та істотності.

Термін «валовий прибуток» пропонується замінити на «маржинальний прибуток», що є частиною виручки, яка залишається на покриття постійних витрат і формування прибутку. Він визначається як різниця між чистим доходом підприємства та змінними витратами. Цей показник характеризує приріст прибутку підприємства за рахунок збільшення обсягу діяльності. У зв'язку з цим щомісячне спостереження за ним дозволить здійснювати ефективне управління прибутком. Для забезпечення універсальності запропонованої системи показників обсяг будівельно-монтажних робіт, виконаних власними силами, пропонується назвати «чистий дохід».

Для забезпечення розробки та реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання прибутку на підприємстві пропонується показники витрат – операційні витрати та вартість матеріалів – замінити на змінні витрати та постійні витрати, що забезпечить теоретичну обґрунтованість одержаної системи показників.

Таким чином, удосконалену інформаційну базу вимірювання ЕР щодо першої частини формують одинадцять показників у такій послідовності: показник кеш-флоу (П), маржинальний прибуток (МП), чистий дохід (ЧД), власний капітал (ВК), змінні витрати (Взм), постійні витрати (Впост), вартість основних виробничих фо-

ндів (ОВФ), вартість оборотних коштів (ОК), позиковий капітал (ПК), витрати на оплату праці (ВОП) та чисельність робітників (Ч). Визначені показники заносяться в перший рядок матриці як результати діяльності і в перший стовпчик як фактори, що впливають на них. На перетині рядків та стовбців розраховуються відповідні відносні показники. При цьому формуються поле ЕР і матриця в цілому, що дозволяє здійснити вимірювання складної величини і є інформаційною базою вимірювання ЕР діяльності підприємства (рис. 1).

Для полегшення отримання змістовних висновків за станом поля ЕР підприємства та забезпечення можливості вимірювання всіх її критеріїв відносні показники необхідно згрупувати за економічним змістом. Для цього було проведено дослідження з використанням методу головних компонент, варимакс-обертання й теорії множин, порядок проведення яких детально розкрито в роботі [6]. Як вихідні дані було використано піддіагональні елементи поля ЕР діяльності восьми підприємств дорожнього господарства за десятирічний період у розрізі кварталів. В результаті реалізації дослідження було виділено чотири блоки, що формують поле ЕР підприємства: прибутковості, продуктивності, витрат і виробничого потенціалу (рис. 1). Останні два блоки дозволяють врахувати неоднороззначність оцінки економічності функціонування підприємства з точки зору його подальшого розвитку, тобто дають можливість визначити характер причин її недотримання. Виділені блоки відносних показників під час проведеного дослідження співпали за сутністю із блоками, виділеними в роботі [6], але відрізняються від них складовими.

Результати дослідження та оцінка їх вірогідності наведені в таблиці 1, дані якої свідчать про доцільність виділення саме чотирьох компонент і достатньо високу вірогідність отриманого групування відносних показників поля ЕР діяльності підприємства.

Економічна результативність є складною величиною, що характеризується шістьма критеріями: прибутковістю, продуктивністю, економічністю, дієвістю, положенням на ринку та ефективністю розвитку.

Сформована матриця на базі прямого поля ЕР з визначенням його блоків дозволяє повносистемно здійснювати вимірювання шести критеріїв ЕР. При цьому його можна проводити за допомогою трьох матриць, сформованих за єдиною інформаційною базою:

– ефективності розвитку, що формується шляхом співвідношення фактичних результатів діяльності за звітний період з аналогічними за попередній;

	П	МП	ЧД	ВК	Взм	Впост	ОВФ	ОК	ПК	ВОП
П	1	Співвідношення МП та П	Співвідношення ЧД та П	Співвідношення ВК та П	Витратомісткість П за Взм	Витратомісткість П за Впост	Фондомісткість П	ОК на 1 грн П	Співвідношення ПК та П	Зарплатомісткість П
МП	Частка коштів, зароблених власними силами в МП	1	Співвідношення ЧД та МП	Співвідношення ВК та МП	Витратомісткість МП за Взм	Витратомісткість МП за Впост	Фондомісткість МП	ОК на 1 грн МП	Співвідношення ПК та МП	Зарплатомісткість МП
ЧД	Частка коштів, зароблених власними силами в МП	Коефіцієнт прибутку	1	Частка ВК в ЧД	Змінні витрати на 1 грн ЧД	Посійні витрати на 1 грн ЧД	Загальна питома фондомісткість	Коефіцієнт закріплення ОК	Частка ПК в ЧД	Зарплатомісткість ЧД
ВК	Прибутковість ВК	Співвідношення МП та ВК	Оборотність ВК	1	Співвідношення Взм та ВК	Співвідношення Впост та ВК	Співвідношення ОВФ та ВК	Співвідношення ОК та ВК	Співвідношення ПК та ВК	Співвідношення ВОП та ВК
Взм	Прибутковість змінних витрат	Співвідношення МП та Взм	Витратовіддача за змінними витратами	Співвідношення ВК та Взм	1	Співвідношення Впост та Взм	Співвідношення ОВФ та Взм	Співвідношення ОК та Взм	Частка ПК в Взм	Співвідношення ВОП та Взм
Впост	Прибутковість постійних витрат	Співвідношення МП та Впост	Витратовіддача за постійними витратами	Співвідношення ВК та Впост	Співвідношення Взм та Впост	1	Співвідношення ОВФ та Впост	Співвідношення ОК та Впост	Співвідношення ПК та Впост	Співвідношення ВОП та Впост
ОВФ	Прибутковість ОВФ	Співвідношення МП та ОВФ	Фондовіддача	Коефіцієнт інвестування	Співвідношення Взм та ОВФ	Співвідношення Впост та ОВФ	1	Співвідношення ОК та ОВФ	Співвідношення ПК та ОВФ	Співвідношення ВОП та ОВФ
ОК	Прибутковість ОК	Співвідношення МП та ОК	Оборотність ОК	Співвідношення ОК та ВК	Співвідношення Взм та ОК	Співвідношення Впост та ОК	Співвідношення ОВФ та ОК	1	Співвідношення ПК та ОК	Співвідношення ВОП та ОК
ПК	Прибутковість ПК	Співвідношення МП та ПК	Оборотність ПК	Коефіцієнт фінансування	Співвідношення Взм та ПК	Співвідношення Впост та ПК	Співвідношення ОВФ та ПК	Співвідношення ОК та ПК	1	Співвідношення ВОП та ПК
ВОП	Прибутковість ВОП	Співвідношення МП та ВОП	Віддача коштів на оплату праці	Співвідношення ВК та ВОП	Співвідношення Взм та ВОП	Співвідношення Впост та ВОП	Співвідношення ОВФ та ВОП	Співвідношення ОК та ВОП	Співвідношення ПК та ВОП	1
Ч	Кошти, зароблені власними силами на 1-го працюючого	МП на одного працюючого	Продуктивність працюючого	ВК на 1-го працюючого	Витратозоброєність за змінними витратами	Витратозоброєність за постійними витратами	Фондозоброєність	ОК на 1-го працюючого	ПК на 1-го працюючого	Середньорічна з/п 1-го працюючого

Умовні позначення:

- - Блок прибутковості
- - Блок витрат
- - Блок продуктивності
- - Блок виробничого потенціалу

Рис. 1. Удосконалена інформаційна база вимірювання економічної результативності діяльності підприємства та її критеріїв

- дієвості, що формується шляхом співвідношення фактичних та запланованих результатів діяльності за звітний період;
- положення на ринку, що формується шляхом співвідношення фактичних результатів діяльності за звітний період з аналогічними показниками одного з конкурентів.

Таблиця 1

Характеристика одержаних результатів дослідження

Назва компоненти (блоку прямого поля EP)	Характеристика результату		Вірогідність результату		
	Сумарне факторне навантажен- ня ознак	Загаль- на дис- персія, %	Сумарне наванта- ження ознак, що беруть участь у назві компоненти	Коефіцієнт інформативності	
				нормативне значення	фактичне значення
Блок прибутковості	26,12	47,5	24,03	0,75–0,95	0,92
Блок продуктивності	7,00	12,73	5,39		0,77
Блок витрат	4,51	8,2	3,83		0,85
Блок виробничого потенціалу	3,41	6,2	2,59		0,76
Всього	41,04	74,63	–	–	–

Порівняння показників за звітний період (дієвість) дозволяє визначити фактори, що впливають на результати діяльності. Порівняння показників у динаміці (прибутковість, продуктивність та економічність) може визначити вплив змін умов господарювання на результати діяльності підприємства. Порівняння показників за різними підприємствами дозволяє отримати деяку інформацію відносно конкурентної позиції на ринку дорожніх робіт. Таким чином, можна здійснити комплексне всебічне вимірювання економічної результативності діяльності підприємства.

Висновки. У статті удосконалено інформаційну базу вимірювання економічної результативності підприємства шляхом включення до складових рядка та стовпця матриці маржинального прибутку, показника кеш-флоу, чистого доходу, змінних та постійних витрат та узгодження всіх показників з існуючими стандартами бухгалтерського обліку в Україні. Запропоноване поле економічної результативності забезпечує не тільки повносистемне охоплення вимірюваного явища, але і передає характер розвитку підприємства, відповідає сучасним вимогам стандартів бухгалтерського обліку і

дозволяє здійснювати об'єктивний аналіз як прибуткових, так і збиткових підприємств.

На основі використання методу головних компонент, варімакс-обертання та інших статистичних методів дослідження обґрунтовано інформаційну базу вимірювання критеріїв економічної результативності шляхом виділення в її полі блоків показників, що характеризуються спільністю змісту: прибутковості, продуктивності, економічності (включає два блоки – виробничого потенціалу та витрат). Розгляд співвідношення темпів зміни вищенаведених блоків по відношенню один до одного дозволить визначати правильність і рівень виконання поставлених цілей з урахуванням характеру розвитку підприємства.

Практична реалізація запропонованих розробок дозволить мати детальну інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що є першоосновою успіху будь-якого підприємства в сучасних умовах.

Література

1. Жучкова Г.А. Результативність діяльності підприємства: науково-методичні аспекти визначення [Електронний ресурс] / Г.А. Жучкова // Ефективна економіка. – 2013. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=11&y=2013>.

2. Кизим М.О. Збалансована система показників: монографія / М.О. Кизим, А.А. Пилипенко, В.А. Зінченко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 192 с.

3. Олексюк О.І. Економіка результативності діяльності підприємства: монографія / О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2008. – 362 с.

4. Поліщук Н. В. Функціонування економічних систем: моделі складових результативності: монографія / Н. В. Поліщук. – Вінниця: Вінницький національний аграрний університет, 2010. – 396 с.

5. Покропивний С.Ф. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність / С.Ф. Покропивний, В.М. Колот. – К.: КНЕУ, 1998. – 352 с.

6. Тищенко А.Н. Экономическая результативность деятельности предприятий: монография / А.Н. Тищенко, Н.А. Кизим, Я.В. Догадайло. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2005. – 144 с.

7. Попов Д. Эволюция показателей стратегии развития предприятия [Электронный ресурс] / Д. Попов // Управление компанией. – 2003. – № 2. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/strategy/str070.html>.

8. Градов А.П. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / А.П. Градов, Б.И. Кузина. – С.Пб.: Спец. лит-ра, 1996. – 512 с.

9. Ducq Y. Definition and aggregation of a Performance Measurement System in three aeronautical workshops using the ECOGRAI Method / Y. Ducq, B. Vallespir // International Journal of Production Planning and Control. – 2005. – Vol. 16., № 2, March. – pp. 163 – 177.

10. Drucker P.F. The effective executive. The definitive guide to getting the right things done / P.F. Drucker. – New York: HarperCollins Publishers, 2006. – 178 с.

11. HBR's 10 Must-Reads on Strategy. – Boston: HBR, 2011. – 143 p.

12. Кокинз Г. Управление результативностью: Как преодолеть разрыв между объявленной стратегией и реальными процессами / Гери Кокинз ; пер. с англ. П. Тимофеев. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 316 с.

13. Ивлеев В. Balanced Scorecard - альтернативные модели [Электронный ресурс] / В. Ивлеев, Т. Попова // Банки и технологии. – 2002. – № 4. – Режим доступа: <http://www.hr-portal.ru/article/balanced-scorecard-alternativnye-modeli>.

14. Parmenter David. Key performance indicators. Developing, implementing, and using winning KPIs / David Parmenter. – Canada: John Wiley & Sons, Inc., 2007. – 236 p.

15. Пласкова Н.С. Стратегический экономический анализ и оценка результативности деятельности коммерческих организаций: автореф. дис. на соиск. уч. степ. докт. экон. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учёт, статистика» / Н.С. Пласкова. – Москва, 2008. – 48 с.

16. Рамперсад К. Х. Универсальная система показателей деятельности: Как достигать результатов, сохраняя целостность / Х. К. Рамперсад; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 352 с.

17. Reichmann T. Controlling mit Kennzahlen und Managementberichten / Thomas Reichmann. – 6 uberarb. und erw. Aufl. – München : Vahlen, 2001. – 878 s.

18. Синк Д.С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / Д.С. Синк ; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989. – 528 с.

19. Axson David A.J. Best practices in planning and performance management: Radically rethinking management for a volatile world / David A.J. Axson. – Canada: Wiley, 2010. – 320 p.

20. Abdelkabar Charkaoui Application of ECOGRAI/BSC Method for Controlling Logistic Performance: case of a Moroccan Clothing Company / Abdelkabar Charkaoui, Abdellah AitOuahman, BrahimBouayad // International Journal of Business, Humanities and Technology. – 2012. – Vol. 2., № 2, March. – pp. 26–35.

21. Янголь Г.В. Методичні підходи до вимірювання результативності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Г.В. Янголь // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 32. – С. 225–231. – Режим доступу: <http://www.sedu.com.ua/arhiv-nomeriv/>.

22. Navolotskaya V. Quality characteristics of process: analysis of existing approaches to the selection [electronic resource] / V. Navolotskaya. – Режим доступу: <http://www.rusregister.ru/upload/iblock/b76/Quality%20Characteristics%20of%20Processes.pdf>.

23. Венсел В. Измерение динамики экономической эффективности производства по матричной модели / В. Венсел // Матричное моделирование и комплексный анализ результатов хозяйствования: сб. науч. тр., 1985. – 144 с.

24. Догадайло Я. В. Формування системи показників управління прибутком підприємств дорожнього господарства / Я.В. Догадайло, Я.Е. Кісельова // Економіка транспортного комплексу: зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 19. – С. 102 – 111.

Рецензент: О. М. Криворучко, докт. екон. наук, проф., ХНАДУ.
Стаття надійшла до редакції 3.10.2015 р.

УДК 658.011.12

ПИПЕНКО І.С., канд. екон. наук,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

***Анотація.** Розглянуто теоретичні положення щодо встановлення об'єкта управління потенціалом підприємства згідно із системно-кібернетичним підходом. Основною метою статті є обґрунтування моделі потенціалу підприємства як об'єкта управління. Встановлено склад і структуру об'єкта при управлінні потенціалом підприємства шляхом розробки контекстної та декомпозиційних діаграм. Запропоновану модель процесу формування та використання потенціалу підприємства наведено у вигляді послідовності пов'язаних підпроцесів: виявлення області виникнення ресурсів підприємства, умов доступу та сфери їх застосування; генерування альтернативних варіантів ресурсного наповнення елементів потенціалу підприємства; вибір одного варіанта або поєднання декількох з них, балансування потенціалу, реалізація потенціалу як результату взаємодії його елементів; визначення рівня його використання тощо. Удосконалену модель побудовано на основі процесного підходу з використанням методології структурного аналізу IDEF0.*

Ключові слова: потенціал, ресурси, зусилля, елементи, процес, управління, об'єкт управління.